

Savaş *

Stephen Davies **

Batılı entelektüel gelenek içinde, savaşa bakışla ilgili iki yaklaşımdan söz edilebilir. Bunlardan birincisine göre savaş, kaçınılmazdır, hatta belli şartlar altında iyi bir şeydir. İkincisine göre ise savaş, belirli şeylerin veya şartların sonucudur; dolayısıyla, en azından, teoride kaçınılmaz bir şey değildir ve –ahlâkî olarak bir alternatifi olmasa dahi- her zaman kötüdür. Biraz daha detaylı bir tahlilde, ikinci yaklaşımın savaşa karşı olan tutumunun da ikiye ayrıldığını söyleyebiliriz: Barışseverler (*pacifists*), savaşın haklı olduğunun hiçbir zaman ispatlanmadığını iddia ederler; “âdil savaş (*just war*)” taraftarlarına göre de savaş, ancak belirli şartlar vaki olduğunda haklı görülür ve belirli bir usûl içinde yapılır. Özetle savaş, meşru müdafaa için yapılmalı; haklı bir hedefe yönelmeli; muhtemel son çare olmalı ve savaştan beklenen faydalar, savaşın maliyetlerini aşmalıdır. Savaş, kapsamı açısından sınırlı olmalı; savaşan kişilerin dışındakilere dokunulmamalı; belirli kurallara göre yapılmalıdır. Ve savaş, kötü niyetli/haksız zulmü içeremez. Hem barışseverlerin hem de âdil savaş taraftarlarının iddiaları, esasında, Hristiyan teolojisinden (ilâhiyatından) esinlenir.

Bugün, bütün teorisyenler, modern dünyadaki savaşın şekil değiştirmesi/dönüşümü karşısında, teorilerini bu gelişmeyle nasıl uz-

laştıracaklarıyla ilgili bir meseleyle karşı karşıyadır. Modern sınaî teknoloji ve teşkilatlanmanın savaşta uygulamaya konmasıyla birlikte, savaşlar değişmiştir. Bugün, toplumun tamamı savaşın içinde yer almaktadır; ve savaşın yıkıcılığı/tahripkârlığı ile ilgili neredeyse hiçbir sınır yoktur. Son yüzyılda meydana gelen savaşlar, savaş başladıktan sonra, âdil savaşın sınırlarının aşılmasını önlemenin neredeyse imkânsız olduğunu ve savaşın meydana getirdiği yıkım ve can kaybının her zaman beklenenden daha büyük olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, siyasetin bir türü olarak, kesin ve sınırlı gayeler için yapılan savaş fikri konusunda şüphe uyandırmaktadır. Bütün rasyonel devlet adamlarının gayesi, savaşın önlenmesi olmuştur.

Liberaller, esasında insanî bir şey olmasından dolayı savaşın kötü bir şey olduğunu ve sonuçlarının, haklı olarak, bütünüyle liberal olmayan bir şey olarak görüldüğünü her zaman kabul etmişlerdir. Savaş ve barış ile ilgilenen çok sayıda liberal teorisyenden söz edilebilir; her ikisi de Nobel ödülü sahibi olan Angell ve Murray Butler gibi. Pek çok liberal, savaşın bir anakronizm (tarih hatası); modern, ticarî, kapitalist medeniyetten toplumun eski bir biçimine geri dönüş olduğunu iddia etmiştir. Bu liberal inanç, 1914-1918 yılları arasında devam eden I. Dünya Savaşı ile ve özellikle savaşın patlak vermesine yö-

** Manchester Politechnic, Tarih Bölümü Öğretim Görevlisi

nelik popüler tepkiyle birlikte derinden sarıldı. Bugün, iki ayrı liberal yaklaşımdan söz edilebilir: Birinci yaklaşımı benimseyenler, siyasette, ekonomide ve toplumsal düzeyde, savaşı imkânsız kılacak değişikliklere dikkat çekmektedirler. Biraz daha yumuşatılmış/itidalleştirilmiş (*chastened*) ikinci yaklaşımı benimseyenler ise, geçen yüzyılın sunduğu verilerden hareketle, en âcil ihtiyacın, gerçekte, savaşı önlemek ve bunu gerçekleştirmenin en iyi yolunun da ortak güvenlik ve caydırıcı (*deterrent*) savunma politikası olduğunu ileri sürmektedirler; meselâ, caydırıcı bir güvenlik politikası, siyasî muarızların göze aldığı maliyetlerin artmasına sebep olacaktır. Bu yaklaşım, Kant'ın düşüncesine geri dönüş olarak görülebilir: Nihâî olarak, savaş korkusu, barışın en iyi garantisi olacaktır. Muhafazakâr düşünürlerin savaşa karşı olan tutumları, daha yakın zamanlara kadar belirginleşmiş değildi. 19. yüzyılın büyük bir kısmında, pek çok muhafazakâr düşünür, çok sayıda faydalı amaca hizmet ettiği; meselâ, vatanseverliği ve cesaret ile dayanışma erdemlerini geliştirdiği gerekçesi ile savaşı insan hayatının kaçınılmaz bir yönü olarak gördü. 1914'ten (veyahut da 1860'tan) sonra, modern savaşların muhafazakârların baş tacı ettiği her şeyin bü-

tünüyle karşısından yer aldığı âşikâr olmuştur; zira nükleer bir savaş, bütün siyasî muhakeme tarzlarını neredeyse gereksiz hâle getirecektir. Pratikte, muhafazakârların ekseriyeti, bugün, "itidalleştirilmiş liberal" muhakeme tarzına sarılmaktadır. Hem liberaller hem de muhafazakârlar için mesele, modern savaşın sonuçları dikkate alındığında, caydırmanın başarısızlığının imkânsız olduğu fikridir; ama uluslararası ilişkiler için sürekli ve başarılı caydırmanın sonuçları üzerinde düşünülüp bir sonuca varılmamıştır.

İlâve Okuma Listesi:

Aron, R., *Peace and War*, London: Weidenfeld & Nicholson, 1966.

Howard, M., *War and the Liberal Conscience*, Oxford: Oxford University Press, 1978.

* "War", *A Dictionary of Conservative and Libertarian Thought*, (ed.) N. Ashford ve S. Davies, London: Routledge, 1991, s. 275-276.

Çeviren: Yusuf Şahin

Açık Toplum

e-dergi

Özgürlüğün on-line adresi:
www.liberal.org.tr